

**Vito Joseph Brenni: Teh Bibliographic Control
of American Literature 1920—1975. Metuchen, N. J.,
London 1979, 210 s.**

Nauka o literaturze i jej przedmiot sprawiają iż bibliografie specjalne służące badaniom literackim mają szereg rysów swoistych i są opracowywane odmiennie od spisów bibliograficznych innych dziedzin. Bibliografie ograniczone do literaturoznawstwa (obejmujące prace z zakresu historii literatury, teorii literatury, metodologii nauki o literaturze, uwzględniające krytykę literacką) nie zaspokajają w pełni potrzeb nauki o literaturze. Do badań literackich niezbędna jest bowiem rejestracja dokumentów piśmienniczych będących przedmiotem badań tej dyscypliny — utworów literackich. Jadwiga Czachnowska w swojej pracy¹ używa terminu „bibliografia literacka” jako pojęcia nadrzędnego w stosunku do spisów bibliograficznych o trzech różnych zakresach, obejmujących: 1) literaturę polską, 2) historię literatury polskiej i krytykę literacką, 3) literaturę polską oraz prace historyczno- i teoretycznoliterackie, krytykę literacką i materiały dotyczące życia literackiego. Tak pojęta „bibliografia literacka” stanowi tylko jeden człon całego systemu informatorów, które służą badaniom literackim. Na system ten składają się też inne rodzaje opracowań bibliograficznych i dokumentacyjnych o różnych zakresach i zasięgach jak: bibliografie osobowe pisarzy i badaczy literatury, bibliografie gatunków literackich, bibliografie zawartości czasopism literackich, bibliografie tematów.

Recenzowana publikacja daje przegląd bibliografii i wydawnictw informacyjnych z zakresu literatury pięknej za lata 1920—1975 w USA oraz zapoznaje odbiorcę z najważniejszymi problemami metodycznymi. Zawartość książki może więc zainteresować zarówno literaturoznawcę jak i bibliografa.

W obszernym wstępie autor dokładnie i szczegółowo informuje o przyjętych zasadach opracowania dzieła. Główne cele swego dzieła określa następująco: „...prześledzić wzrost i rozwój rejestracji bibliograficznej amerykańskiej literatury pięknej między 1920—1975 rokiem... zbadać kilka tytułów w celu wskazania na ich zalety, wady i braki” (s. 3). Te właśnie założenia znalazły odbicie w strukturze pracy: część pierwsza ma formę omówienia bibliograficznego, które zawiera analizy metodyki opracowania ważniejszych pozycji; część druga stanowi pełny wykaz bibliografii i wydawnictw informacyjnych z zakresu amerykańskiej literatury pięknej.

Publikacja zawiera wybór bibliografii, które Brenni uznał za reprezentatywne dla danego gatunku literackiego: powieść, nowela, dramat, poezja. Pominięte zostały natomiast zestawienia rejestrujące „...juvenile literature, dime novels, travel and capitivty narratives, anecdotes, folklore, esseys, biographies, manuscript, archival material and ethníc, immigrant literature”. Obok właściwych bibliografii odnotowane są inne wydawnictwa informacyjne: historie literatury, antologie, biografie i prace krytyczne zawierające bibliografie w ścisłym tego słowa znaczeniu. Autor uznał za konieczne włączenie do swojego dzieła antologii i prac krytycznych, gdyż jego zdaniem mogą one być używane jako substytuty bibliografii, czy jako uzupełniająca pomoc do istniejącej bibliografii.

Co się tyczy zasięgów pracy, to przedstawiają się następująco:

- zasięg terytorialny ograniczony do Stanów Zjednoczonych
- zasięg językowy ograniczony: odnotowywane są prace w języku angielskim

¹ J. Czachowska: *Rozwój bibliografii literackiej w Polsce*. Wrocław 1979 s. 7.

— zasięg chronologiczny: rejestrowane są bibliografie, które ukazały się w latach 1920—1975

— zasięg formalno-wydawniczy nieograniczony: wykazywane są bibliografie opublikowane jako wydawnictwa zwarte i ciągłe, jak i publikacje niesamoistne pod względem wydawniczym — aż po bibliografie załącznikowe i fragmenty bibliografii.

W książce uwzględniono następujące formy piśmiennicze bibliografii:

- a) spisy bibliograficzne (enumerative bibliographies, descriptive bibliographies)²
- b) przeglądy bibliograficzne (bibliographic essays)
- c) biobibliografie (biobibliographies).

Po tej wstępnej charakterystyce dzieła należałoby bliżej przyjrzeć się jego kompozycji. Praca składa się z dwóch części. W obu częściach autor zastosował układ chronologiczny, dzieląc materiał na trzy okresy: 1920—1939, 1940—1959, 1960—1975.

Część pierwsza ma charakter omówienia bibliograficznego, w którym autor wylicza i charakteryzuje wybrane pozycje w toku wykładu. Zawiera ona krótsze lub dłuższe analizy kolejnych bibliografii pod względem zakresu, opisu, układu materiału. Część pierwsza składa się z czterech rozdziałów:

1. The Cambridge History of American Literature and Its Aftermath
2. The Literary History of the United States, the Bibliography of American Literature, and other Bibliographic Studies
3. The Golden Years, 1960—1975
4. A Backward Glance and Some Recommendations.

Krótkie wstępy do poszczególnych rozdziałów naświetlają rozwój historyczny bibliografii. W obrębie każdego okresu historycznego, bibliografie omawiane są w następującym porządku:

- narodowe ogólne bibliografie literatury
- narodowe bibliografie gatunków literackich
- bibliografie regionalne, stanowe, lokalne
- bibliografie osobowe
- bibliografie dotyczące mentalności amerykańskiej (humor).

Każdy spis omówiony jest szczegółowo, przy czym więcej uwagi autor poświęca wykazom o zasięgu narodowym, należącym do podstawowego warsztatu informacyjnego.

Charakterystykę pracy rozpoczyna jej tytuł — podkreślony linią ciągłą uzupełniony rokiem wydania. Następnie bibliografia jest omówiona pod względem formalnym. Podane są informacje o zakresie, zasięgu bibliografii, jej metodzie opisu (wyliczenie elementów, rodzaje adnotacji), układzie, indeksach i przeznaczeniu czytelniczym. Przy omawianiu bibliografii niesamoistnych wydawniczo podane są strony, na których się znajdują. Ponadto autor zamieszcza informacje o liczbie pozycji zarejestrowanych w bibliografii. Brenni często wykracza poza czysto formalną charakterystykę bibliografii. Cytuje fragmenty wstępów mówiące o celach i zadaniach omawianych prac oraz zamieszcza przykłady adnotacji treściowych, które zdaniem autora zasługują na odnotowanie ze względu na doskonałą charakterystykę merytoryczną analizowanych dzieł. Pełne opisy omawianych bądź zasygnalizowanych prac podawane są w przypisach, znajdujących się na końcu pierwszej części. Autor nie ogranicza się tylko do omówienia poszczególnych bibliografii, ale ustosunkowuje się do nich i do ich oceny. Wskazuje na wady i zalety oraz ocenia je z punktu widzenia wartości informacyjnej.

² W terminologii angielskiej enumerative bibliography oznacza spis bibliograficzny rejestracyjny; descriptive bibliography — spis bibliograficzny adnotowany.

Część pierwsza łączy harmonijnie elementy analizy i syntezy. Po szczegółowych charakterystykach dzieł (w rozdz. 1—3) następuje rozdział 4, który zawiera podsumowanie rozwoju bibliografii literatury pięknej w latach 1920—1975 w USA ze wskazaniem jej najbardziej charakterystycznych cech oraz ocenę możliwości i prognozę kierunków jej dalszego rozwoju.

Część druga publikacji (Appendix) zawiera pełny spis bibliografii i wydawnictw informacyjnych z zakresu amerykańskiej literatury pięknej. Analogicznie jak w części pierwszej, autor zastosował układ chronologiczny z podziałem na trzy okresy. W obrębie każdego okresu zastosowano układ według rodzajów bibliografii (narodowe, regionalne, stanowe, lokalne, osobowe). Następnie w ramach tego podziału pozycje są uporządkowane według kolejności następujących grup: ogólne bibliografie literackie, bibliografie gatunków literackich: dramat, powieść, poezja. W osobnej grupie odnotowane są bibliografie dotyczące humoru amerykańskiego. W obrębie poszczególnych grup opisy uszeregowano alfabetycznie według haseł autorskich bądź tytułowych. Opis bibliograficzny zastosowany w części drugiej jest rejestracyjny. Oceniając generalnie materiały bibliograficzne powyższego zestawienia trzeba powiedzieć, że są one starannie zebrane i sporządzone poprawnie pod względem merytorycznym. Jeśli zaś chodzi o wartość informacyjną należy wskazać, że zawiera ona bogate materiały świadczące wszechstronną pomoc w badaniach literackich. Jest to bibliografia spisów bibliograficznych z zakresu amerykańskiej literatury pięknej uzupełniona wydawnictwami informacyjnymi, które do pewnego stopnia mogą zastąpić właściwe bibliografie.

Poza walorami użytkowymi bibliografia stanowi interesujący przykład usystematyzowania materiału. Dzięki zastosowaniu układu chronologicznego, uzyskujemy obraz narastania dorobku wydawniczego, jego natężenia w różnych okresach historycznych. Natomiast podział na rodzaje bibliografii doskonale ilustruje rozwój i wzrost ilościowy określonego typu bibliografii.

Rozwiązanie typograficzne części drugiej jest bardzo korzystne. Duże odstępy i światło między poszczególnymi opisami bibliograficznymi, stosowanie różnych stopni czcionek wpływają pożytecznie na czytelność bibliografii.

Książkę zaopatrzone w wykaz źródeł bibliograficznych oraz indeks krzyżowy.

Pracę Brenniego należy ocenić pozytywnie, bowiem jest ona w równej mierze pożyteczna i interesująca tak dla literaturoznawcy, jak i bibliografa. Jako źródło informacji o istniejących wydawnictwach bibliograficzno-informacyjnych z zakresu literatury amerykańskiej, powinna znaleźć się w lekturze tych osób, które zajmują się historią literatury Stanów Zjednoczonych. Podkreślić należy sumiennosc opracowania, wnikliwość w dyskutowaniu problemów, erudycji autora. Bogactwo materiałów oraz ich szczegółowa charakterystyka są największą zaletą recenzowanej pracy.

Alicja Matczuk